

תפיסות ועקרונות ליצירת מרחב של טוב משותף

*מבוסס על אירועים, חוויות ותובנות של כוח המשימה – לחיות יחד

ד"ר גלי סמבירא

מסע בחברה בישראל? גיוון תעסוקתי? תכנון מרחב ציבורי שנותן מקום לכולן?

המסמך שלהלן הוא תוצר של למידה מן השדה, הוא מכנס חוויה, למידה וידע של חברות וחברי כוח המשימה, כאשר התבקשו לכתוב זיכרון/חוויה מהמפגשים שעשתה שינוי, שקידמה את האמונה באפשרות לחיות יחד. בהמשך, ביקשנו מכל אחד לכתוב את העיקרון שאפשר ללמוד מהחוויה האישית. במסמך שלפניך מוצג ניתוח של העקרונות שעלו ולצדם ציטוטים ודוגמאות.

תפיסות אלה יכולות לסייע בכל תהליך שמבקש לקדם את האפשרות לחיות יחד בישראל.

א. **תרבות נכנס** – התרבויות השונות שמרכיבות את החברה הן נכס (ולא נטל) של החברה בישראל. בכל תרבות יש טוב, יש נכסים, יש ערכים שכדאי ללמוד וללמד – "המפגש בישיבת פונביץ' זימן לי העמקה גדולה יותר על החברה החרדית ועל מה שהיא יכולה להעניק לחברה הישראלית. הספריות הבלויות, הספרים הבלוויים שעברו כ"כ הרבה ימים, זה עורר בי געגוע לישיבה בה למדתי, חבר מהקבוצה ענה לי שזה מעורר אצלו געגוע למשהו שלא היה לו מעולם. אז אפשר לרדת עליהם אבל אפשר אולי גם סוף סוף ללמוד מהם..". התפנית אצלי הייתה שפתאום הבנתי את הכוח של הציבור הזה ואת הכוח של מפגש עמוק, כנה ובלתי אמצעי". "לראות את החיים של קבוצה במדינה כערך למדינה".

ב. **זהות היא ידע** – כל זהות ותרבות מביאה חוכמה רבת שנים, יש ערך גם לידע זהותי-תרבותי ולא רק לידע אקדמי, "ההצגה של יובי יצרה אצלי כבוד והערכה לקהילה הזאת ולמאבק המדהים שלה".

התפיסה של **זהות היא ידע ותרבות היא נכס** מבקשות לעשות צעד נוסף **מעבר** ל"קבלת האחר", התובנה שלכל זהות ותרבות יש ערך ייחודי בעיצוב החברה מדגישה את היתרון שבעושר התרבותי ואת הצורך בכלל הקהילות ביצירת הישראליות השלמה. מעבר לקבלה ברמה האישית (פגשתי את האחר והוא היה נחמד) וברמה הבין-אישית (אני לא אפגע בה כי היא אחרת ממני), ראייה חברתית רחבה של מקום לכולם, לכת זהות ותרבות כחלק מהישראליות.

ג. **איזון בין שיתוף בכאב לבין מחויבות לעתיד משותף** – בתהליך העבודה עם כח המשימה למדנו שאפשר לחלום ולתכנן עתיד משותף רק אחרי שעוברים דרך הכאבים החברתיים שמעצבים את הסיפור של הקהילות שונות – עליית יהדות אתיופיה (מנקודת המבט של הקהילה), חטיפות ילדי תימן, המזרח והבלקן, ה"נכבה" והפליטים, הגירוש/התנתקות מגוש קטיף וכד'. ההכרה בכאב (גם אם ללא הסכמה על הנרטיב) מאפשרת דמיון של עתיד משותף ומחויבות לעתיד הזה. מהצד השני, כאב שנותר בעינו, ללא לקיחת אחריות על עתיד משותף לרוב אינו מקדם אלא מעכב. המתח שבין הכאב האישי והכאב של קבוצה/קהילה לבין המחויבות לעתיד משותף ולחיים יחד למרות הטראומה והכאב, יוצר הזדמנות לשותפות חדשה בין קהילות.

שותפות דעה, מעשה ופילנתרופיה חוצה מגזרים

לקידום סדר יום ישראלי חדש

livingtogether.org.il

ד. **"ביחד ולחוד" - איזון שותפות - נפרדות** – לחיות יחד לא אומר הכל יחד, בבואנו לתכנן תהליך של עבודה יחד, חיים יחד, מסע יחד, יש צורך להכיר גם בצורך בסגירות ולכבד גם נפרדות, לחיות יחד אין משמעו הכל יחד. "גישה מציאותית ומכבדת לגבי שותפות ונפרדות – נפרדות מוסכמת שנובעת מצרכים שונים של קהילות שונות תביא יחסי שכנות טובים". "במפגש בת ים- עומדים מול נייר שכתוב עליו "מרחב ציבורי", מולי ליאת שאומרת שלא הייתה רוצה שהילדים שלה ושלי יחלקו אותו מרחב. אם הייתי שומע את זה בגוף שלישי או בפוסט בפייסבוק הייתי חושב: "מי זה הבן אדם הזה?" "איך אפשר לחיות איתו?" "נורא ואיום!" אבל מולי עומדת ליאת במלוא הווייתה, חכמה, אנושית, רחבת לב. עכשיו איך חיים ביחד בפער כנה".

ה. **מפגש אישי והרחבת ספקטרום הזהויות / שחרור מזהות אחת** – להשתחרר מסטריאוטיפים, התובנה שכל אחד הוא יותר מדבר אחד. "גילי ואני חלוקים עמוקות בכמה סוגיות מרכזיות אך השיתוף האישי, כולל המקום ממנו הגיעה, גרם לי לפתיחות לב גדולה ולרצון למצוא את המשותף מעבר למיזם". "אני תמיד שמה את הזהות שלי הפלסטינית בחזית. בכל מקום שאני הולכת אליו, עם אחד המשתתפים פתאום אני קולטת שזה תוקע את השיחה, והוא אמר לי משהו שפעם ראשונה אני שומעת "את מעבר לפלסטינית ולזהות הפלסטינית שלך, את הרבה דברים שמייחדים אותך". התגובה הראשונית היתה אבל זו אני וזו הזהות הכי חשובה לי. בשיחה בעבודה עם רכזות יהודיות על משהו פוליטי, רציתי לשים את הזהות הפלסטינית בחזית, ולשאל שאלות בעניין ופתאום אמרתי שניה, אני עוד כמה דברים חוץ מפלסטינית. אני אשאל שאלה יותר כללית ואראה מה יקרה ופתאום אני מזהה עוד דברים שקורים לה ולי שלא בהכרח קשורים לזהות הפלסטינית שלי וזה נתן לי להרגיש חופשיה ומשחררת". "המפגש עם שרה ריגש אותי מאוד במיוחד העוצמות, הטוטאליות והשינויים שהסכימה להקריב כפרט כדי להתאים לכללי ההסתכלות המוטעית של המגזר הדתי על ההתמודדות שלה "עשו דווקא" "מורדים" והחשיפה לצד הפגיע ריגש אותי במיוחד".

ו. **לשים את הקונפליקט בחדר ודווקא בזמן משבר** – "בעקבות העניין של האקדח בחדר מחמוד עזב. אני דווקא חשבתי שיותר נכון להיות בקבוצה עם כל הלחץ שהיה מהרבה כיוונים ולמצוא את המשותף. הפרישה של מחמוד ובעקבותיה מחשבות שלי וההחלטה להמשיך. האקדח של יהודה לא צריך להוביל אותי מלהיות בתהליך משמעותי ומהצורך להיות בפנים ולא בחוץ". "שבוע טוב חברים, מתוך אהבתי אליכם אני מרגיש בנוח לבקש באם אפשר שלא יכתבו הודעות בקבוצה בשבת, בתקווה להבנה עם המון אהבה. שבוע הכי מוצלח בעולם" (ציטוט מתוך קבוצת הוואטסאפ של הקבוצה). "האם ניתן באמת לחיות יחד? מי תמיד אמור לוותר? מי מוכן להתגמש ועד כמה?". "בלי סיסמאות. אם המפגש מכיל קונפליקט ואיום אז יש לו פוטנציאל לבנות משהו חדש, אם הוא רק על מי מנחות זה לא באמת נוגע לעומק".

"ביום האירוע של אום אל חיראן, לפני המפגש בדאמון, חשבתי אם עדיין ניתן לקיים את המפגש בדאמון ובטמרה. הייתה התלבטות מצידי והנחתי שגם החברה מלבטים אם להגיע או לא. קיום המפגש וכל התכנית גם במצב הדברים שהיו והאווירה הקשה חיזק אצלי את התפיסה באופן ממש חזק שמצבים קשים לא צריכים להפסיק את החיים ובמיוחד לא מפסיקים את הנסיונות לנסות ולהגיע למצב אחר. עצם הגעת החברה ועצם זה שאני התעלתי על הרגשות שלי ועל מה יחשבו בסביבה".

- ז. **"ההיברידיים" / הקונפליקט בתוכי** – אנשים שמחזיקים בתוכם שתי זהויות / שני עולמות משמעות. "היה קטע של לבחור במישהו ולשאול אותו שאלה מסוימת, בחרתי באורית ושאלתי אותה, האם קרה לה שהנשיות שלה התנגשה חזיתית עם האמונה הדתית שלה ואיך היא התגברה על זה? שתקה ואמרה שזו שאלה מאוד קשה".
- ח. **מודעות לפערים** ושינוי ביחסי הכוחות – "לא, אנחנו לא שווים, יש שווים/חזקים יותר ופחות. למיעוט יותר קשה להפחית מעצמו – זה מאיים עליו. לרוב יש יותר כוח "להסיר את המשקפיים", האם אפשר לייצר מקום שמאתגר יחסי כוח, שיוצר מרחב חדש, שמנסח קול מסוים, תלוי בקונטקסט". "שבירה של הקשר הישיר בין הזהות לבין עמדת הכוח בחדר, הצבת סימן שאלה על יחסי הכוחות בכל מרחב משותף – האם גם כאן יש יותר כוח לאותם בעלי הכוח בחברה הכללית? הניתוח של מירב על "המקומיים" וה"מהגרים" יחסי הכוחות ועומק הכאב מול ההגמוניה והנשלטות של החברה היהודית-מזרחית אל מול החברה "הישראלית" הקולטת. נדמה לי שזה השפיע על התבוננותי על העולם באשר ליחסי כוחות חברתיים ועל הקולות המושקעים בה. הסיפור המזרחי כ"מודל" לסיפורים מושקעים נוספים שחיים ביננו". "איפה ומה התפקיד של נציגי ההגמוניה במפגש שכזה, חשוב לתת גם להם מקום".
- ט. **בסיס ערכי / מוסרי / רוחני / דתי משותף** "כמו אמונה שמגשרת על שונות. הערכים הם הבסיס למצבים של בחינת ההיררכיה ופירוק יחסי הכוח. במהלך הביקור אצלי ספרתי שאלוהים על פי האמונה הדרוזית ברא את העולם כהרף עין, אריה הולך למקורות היהודיים לבדוק איך זה מתיישב עם היהדות". "כשישבנו אצל יגאל בבית והוא סיפר את הסיפור שלו כשהשיא היה מבחינתי כשהוא סיפר על הבחירה לערוך את ברית המילה של בנו במערכת המכפלה. פתאום יכולתי לראות את המשמעות של המקום הזה דרך העיניים שלו כמקום משמעותי כפי שלי היה משמעותי לבחור את המקום בו עשינו את ברית המילה של הבן שלי. זו הייתה נקודה של חיבור דווקא מהמקום שהוא לב המחלוקת בין יגאל לביני. אני חושבת שמה שחולל את התפנית הייתה העובדה שיגאל פתח בפנינו את הבית שלו ואת הלב שלו ואז התחברנו במקום של הרגש- לא רגש אוניברסאלי אלא משהו שנטוע בזהות שלנו- יהודים, מכאן".
- י. **כוחה של אמפתיה וכבוד הדדי** – "אף אחד לא צריך "לאשר" אף אחד. בנסיעות התכופות בפונטו הצהובה עם שרה וגילי היו לי הרבה שיחות על יחס ההלכה ללהט"בים, בהן הסברתי לשרה שהדת לא מכירה ולא יכולה לתת לגיטימציה לתופעה הזאת. לאחר כמה נסיעות הבנתי שאין כאן צורך בהסכמה או אישור של הדת אלא הבנה לכאב של אנשים ולקושי שלהם. אף אחד לא מצפה ממני לאישור או להסכמה. מה שנדרש זו הבנה של הכאב. לחוש את הזולת. להבין אותו". "כבוד (Respect+Dignity) הם מרכיבים חשובים להצלחת התהליך".
- יא. **הנחה של מרחב משותף** – הסכמה שאף אחד לא הולך לשום מקום / אף אחד לא "על תנאי"
- יב. **חוויית משותפות**, היסטוריה משותפת, זיכרונות טובים ובמיוחד זיכרונות משותפים טובים כבסיס לשיחה
- יג. **"הקשבה רדיקלית"** (צביקה גולדברג) – "היכולת להקשיב בלי לתרגם אוטומטית להשלכות עלי ועל האינטרסים שלי, זה עובר דרכי אבל לא שלי, להיות בהקשבה מוחלטת בלי להגיב. להבין את הכאב של הזולת. את הקושי והצורך, אין צורך בהבאת פתרון והסכמה".
- יד. **לא משחק סכום 0** – "הנחה שיש יותר מכיסא אחד בראש השולחן, האפשרות להכיל יותר מנרטיב יחיד ושולט".

טו. **נסיעות בפונטו צהובה** – מפגש בלתי אמצעי, לא מתוכנן, חופשי, מיזם טרמפים בין תרבותיים?? תמריץ על

איסוף תרבות אחרת באפליקציות לשיתוף נסיעות

טז. **מנהיגות, לקיחת אחריות, דוגמא אישית** ולא האשמות, גישה של שותפות ולא של מלחמה/מאבק, גישה של אנחנו ולא אנחנו והם – בייחוד כשהגישה הזאת מגיעה מהקבוצה המוחלשת. "עלי קם ואמר - "אני מגיע למפגש הבא". הוא הסביר: "הייתי רועה כבשים והגעתי עד בית הנשיא... לכן אני אגיע". היה בסיפור שלו משהו מאוד חיובי מאוד, ואני שאלתי את עצמי: האם בעולם שלי (שממוקד בדר"כ בעוולות) יש מקום לקול חיובי כמו של עלי?". "במקום להתנער להתחבר. תחושת ביטחון ושייכות תאפשר לשונות ולכנס היוצא מהנרטיב האישי להוביל ללקיחת אחריות ולא להתגוננות".

יז. **איזון בין פסימיות ודגש על עוולות העבר לבין אופטימיות והתמקדות בבניית העתיד**, אומץ לשכוח, לוותר על העבר- כדי להתקדם.

יח. **פתיחות, יציאה מאזור הנוחות** – "הרגע שהסכמתי לבוא להתנחלות, למרות התנגדותי לכיבוש. הקבוצה שבאה". "חשבתי שאבו כמאל הוא מיעוט קטן אבל נידאל אומר שזה הרוב... אז היום אני חושב שיש תקווה לחיים משותפים". "אחרי המפגש נשארתי עם עלי, נידאל רוואן וראש המועצה לאכול מנסף בדואי לא כשר. רוואן ביקשה שלא אשלח תמונות מילואים בווטסאפ, בחצי רצינות חצי צחוק, ואני סיפרתי שאני בדיוק מתלבט- ביקשו שאהיה מג"ד ואני לא אוהב (בלשון המעטה) את הצבא, ועדיין יודע שלא יכול להגיד לא! את מבינה איזה מחיר זה להיות במילואים וכמה חרא זה לצאת מהבית, להיות בשטח, לעלות על מדים. רוואן הופתעה. להיות פתוחים להכרות ולמידה על האחר, הערכה לאחר להשקעה שלו, מאמץ"

יט. **גיוון פנים קבוצתי** – ריבוי קולות בכל קהילה, חרדים הם לא שחור-לבן וכו', הכרות עם טווח רחב בכל קבוצה. "דווקא כחרדית שיושבת בתוך ההגמוניה החרדית הופתעתי מאוד מהעוצמות שעלו במפגש עם ליאת. גם לפני ההצגה, גם במהלכה ובמיוחד אחרי, הבנתי את גודל האחריות כרוב במיעוט לחזק ולהתייחס "לשוליים" שה החברה בה אני חיה".

כ. **לצאת מהבועות, מפגש במרחבים פיזיים משותפים, הכרות!** - להילחם בבורות ובדעות הקדומות בין הקהילות השונות

כא. **הכרות כמחוללת שיתופי פעולה** – "כשהיינו אצל עלי, הוא תיאר את התרבות הבדואית שאוהבים לחיות במדבר עם אוהל כבשים גמלים בחורף וכו'. ואני מכיר שנים את הבדואים, ופתאום חשבתי- למה שלא נקים פארק לאומי בבקעת באר שבע. עלי נדלק על הרעיון!"

כב. **חיבור בין שונים-דומים** – זהויות שונות עם מכנה משותף זהותי, אידיאולוגי או אחר, חרדי וחילוני מרוקאים / תאומים / אוהדי קבוצת כדורגל / רצים מרתון

שאלות שהן תשובות – בדרך לחיות יחד

בחלק הזה מובאת רשימת שאלות שצריכות להעסיק אותנו בבואנו לעבוד במרחב משותף, הנקודות מוצגות כשאלות מכיוון שלתפיסתנו אין תשובות נכונות ולא נכונות, החשיבות היא לחשיבה ודין בדילמות הללו.

1. **הפער בין הכרות לבין הכרה** – זה שמכירים זהות/תרבות/קהילה מסוימת זה לא אומר שאפשר לתת הכרה לדרישות שלה או לתפיסת הצדק שלה. הכרות יכולה ליצור גם ריחוק כי האינטראקציה מחדדת את הקונפליקט, ויחד עם זאת מאפשרת שיחה יותר עמוקה עליו.
2. **הפער בין אמפתיה לבין שינוי עמדות** – אמפתיה לסיפור אישי של זהות חד-מינית לא מובילה לשינוי עמדות כלפי הקהילה כולה או המדיניות כלפיה. האם כל האמפתיה וההכרות משנות את העמדות שלי?
3. עולות בין דורות – מה התפקיד של דור שני ושלישי לעוול?
4. למה כל כך קשה "לתת" הכרה בעוול?
5. מהו תפקידו של הזיכרון ואיזה סוגי זיכרון אנחנו בוחרים להביא? עיצוב זיכרון על ידי הקבוצה החזקה, בחירה בזיכרונות משותפים וטובים
6. מהו האיזון בין הצורך של חלק מהקהילות במרחבים הומוגניים לבין הפרדה קיצונית שיוצרת ניכור ושנאה
7. האם לכל הנרטיבים יש מקום? להתווכח עם הנרטיב, איפה הגבול בין מורכבות לבין פוסט-מודרניזם?
8. האם יש היגיון לאיזה כאב יותר קל להתחבר ולאיזה כאב פחות?
9. האם התהליך מתאים לילדים / צעירים שהזהות שלהם עדיין לא מגובשת? האם המפגש מאיים? מה האפקט של זהויות שונות? למשל, מישהו שמתנכר למוצא/זהות שלו?
10. האם יש מצבים שהם משחק סכום 0? מה עושים עם קונפליקטים מהותיים (ה"איך" לא פותר את ה"מה")? איך פותרים קונפליקטים כשמתבקש פתרון שהוא מוחלט וממשי. כשזה לא רק הבנה/הכרה?
11. האם לפעמים אני נאבקת במאבק של אחרים ובגלל זה אני מגלה על הבן אדם שהכי מייצג את הזהות שלי? האם זה נכון בקבוצה הטרוגנית?
12. צריך לפצח את ההפרדה בין קונפליקט לאיום – האם אפשר להישאר רק בקונפליקט בלי איום?

שפה שמקדמת שותפות – מה אני יכולה לעשות כדי לקדם שותפות?

- הנחת המוצא ש"כולנו בני אדם", דגש על הצד האנושי הבסיסי המשותף - בבסיס נשאות דעות שונות, אולי מנוגדות, אבל הרגש אחר וזה מאפשר חיבור. עדיין קיימים מבנים ותפיסות אחרות- אבל בלי רעש וצלולים, בלי כל האויר. אתה-אני, אני-אתה, בהקשבה, בפליאה. כמו שילד עוקב אחר חיפושית, כמו שאני צופה בשקיעה. בלי ציונים- יפה/מכוער, לא מאוזן טוב/לא טוב, בלי כלום. ואז מוצאים שורש. כי בשורש הכל אחד.
- שפה של תיקון ולא של מרמור
- מודעות לדעות קדומות והימנעות מהנחות מכלילות – כל ה... הם ...

שותפות דעה, מעשה ופילנתרופיה חוצה מגזרים

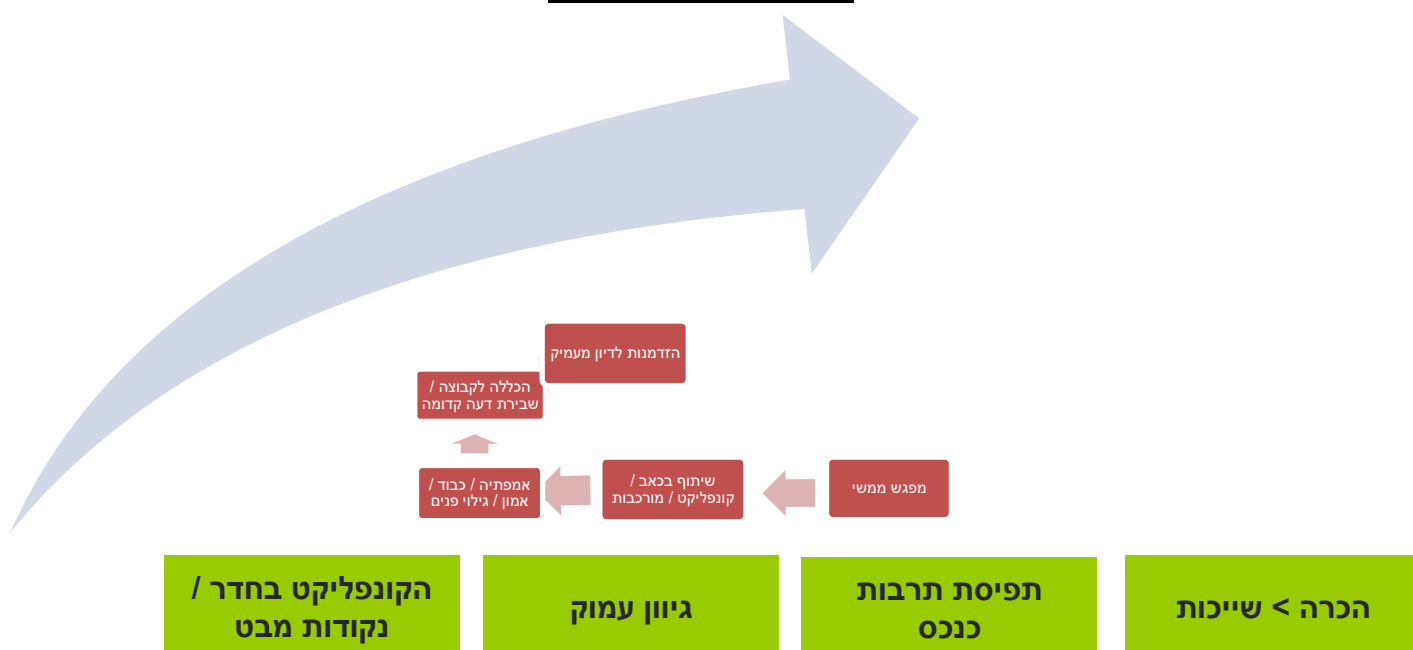
לקידום סדר יום ישראלי חדש

livingtogether.org.il

- מעבר לנכון ולא נכון ישנו שדה – אפגוש אותך שם, כל סימן קריאה יכול להפוך לסימן שאלה, היועצות כדרך קבלת החלטות, עם אנשים שונים, ספקות, להתווכח עם הנרטיב, להניח שאנחנו לא מבינים
- להניח שתמיד תמיד יש צד נוסף לסיפור
- לפנות אל החוויה ולא אל השכל – התנגשות ב"בית מדרש" והזדהות בסיפור אישי. רגעים של הבנה והעמקה בדברים שהאמנתי, בשכל והפכו לחוויות. המפגש הפשוט עם העולם של ניר שפגשתי דרך דיוני "בית מדרש" שם העולמות מתנגשים והתחושה היא שלעולם לא יפגשו ואין שורש אחד. לשמוע על התהליכים, חיבוי הנפש והבחירות. התשוקה שמניעה עשייה- להקשיב לזה פתוחה, לא מאויימת, לא במגמה לענות או להתווכח, פשוט להכיר. זה מנטרל כל כך הרבה רגשות שליליים שבנויים תילים על תילים. זה פשוט נמוג.
- דרך הפרקטיקה- מוצאים כוח להכיל והפוך..
- גיל / בשלות ככרטיס כניסה- הכניסה חייבת למגיל מסוים שיש בו בשלות, זהות מבוררת. רמת הפחד והמאוימות יורדת
- כשמגיעים לקיר שלא ניתן לפרוץ צריך למצוא בכל זאת נקודת חיבור, גם אם היא רכה יחסית ולשאוף בתהליך להגיע לבירורים הקשים.
- להרגיש בנח להביא את עצמך, להביא את עצמך בלי לאבד את הכבוד לאחר
- קהל היעד – אנשים שמגובשים בזהות שלהם. בגילאים שונים צורות המפגש משתנות. אנחנו צריכים לכוון לבוגרים.

בין אישי < קבוצה < חברה

שותפות דעה, מעשה ופילנתרופיה חוצה מגזרים
לקידום סדר יום ישראלי חדש

livingtogether.org.il